

УДК 006.1.06:005.342(477+100)

Лігоненко Л.О., д.е.н., професор

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

СТАНДАРТИЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ: ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ ПЕРСПЕКТИВИ

Визначені передумови, обґрунтовано необхідність та розглянуто досвід створення стандартів інноваційного менеджменту в різних країнах світу. Розкрито зміст та сфери його використання стандартів з менеджменту інновацій. Визначені першочергові завдання науковців щодо впровадження досвіду в українські реалії.

Ключові слова: менеджмент інновацій, стандартизація, стандарти з менеджменту інновацій.

Лигоненко Л.А.

СТАНДАРТИЗАЦИЯ ИННОВАЦИОННОГО МЕНЕДЖМЕНТА : ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ И УКРАИНСКИЕ ПЕРСПЕКТИВЫ

Определены предпосылки, обоснована необходимость и рассмотрен опыт создания стандартов инновационного менеджмента в различных странах мира. Раскрыто содержание и сферы его использования стандартов менеджмента инноваций. Определены первоочередные задачи ученых по внедрению опыта в украинских реалиях.

Ключевые слова: менеджмент инноваций, стандартизация, стандарты менеджмента инноваций.

Ligonenko L.

STANDARDIZATION OF INNOVATION MANAGEMENT: FOREIGN EXPERIENCE AND UKRAINIAN PERSPECTIVES

The preconditions are defined, necessity is substantiated and the experience of creation of innovative management standards in different countries of the world is considered. The content and fields of the usage of innovations management standards are revealed. The primary tasks of scientists for introducing experience in Ukrainian realities have been identified.

Keywords: innovation management, standardization, innovation management standards.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Як відомо, стратегічним завданням будь-якої бізнес-організації в 21 сторіччі є забезпечення свого виживання (завдання мінімум), підтримка та розвиток життєздатності, забезпечення стійкого успіху в довготривалій перспективі (завдання максимум). Розв'язання цих задач може бути досягнуто тільки на основі усвідомлення, послідовного та повного задоволення потреб та очікувань зацікавлених сторін. Зростання цінності бізнес-організації для усіх груп стейкхолдерів може бути досягнуто за рахунок різних способів, методів та практик, але пріоритетним серед них визнається постійне удосконалення всіх аспектів своєї діяльності на основі інноваційного підходу.

Здійснення результативною та ефективною інноваційною діяльністю неможливо без належного управління цим процесом. Необхідні організаційно-управлінські передумови для формування на рівні бізнес-організації потоку інновацій, тобто гарантованого постійного ініціювання інноваційних ідей, забезпечення їх впровадження в бізнес-процеси організації, використання в практичній діяльності або зовнішній комерціалізації.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблематика стандартизації систем менеджменту та менеджменту інновацій, зокрема, в українського наукового середовищу розглянута лише фрагментарно. Так, у наукових працях Голінка І.В. [1] здійснено ретроспективний аналіз розвитку об'єктів стандартизації за останні 30 років; розкрито важливість стандартизації для забезпечення інноваційного розвитку організацій та розробки власних стандартів. Актуальну інформацію щодо досвіду, актуальності та необхідності стандартизації інноваційного менеджменту можна знайти в публікаціях російських практикуючих фахівців, членів робочих груп по розробці таких стандартів – Ніканорова П.А. [2], О. Пойлова та С.Хохлявіна [3].

Цілі статті. Вивчити та систематизувати інформацію щодо закордонного досвіду стандартизації інноваційного менеджменту (менеджменту інновацій). Розкрити зміст та призначення окремих типів та видів стандартів. Оцінити наявні передумови та доцільність запровадження стандартизації інноваційного менеджменту в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Забезпечення постійного впровадження інновацій, формування стабільного інноваційного потоку, зацікавленість в розкритті кожною бізнес-організацією свого інноваційного потенціалу, ліквідація адміністративних бар'єрів та перешкод формування організаційних спроможностей до інновацій, може бути забезпечено тільки на основі формування якісної системи менеджменту інновацій.

Розуміння цього спонукало бізнес-товариство розвинутих країн світу до активної розробки стандартів в сфері менеджменту інновацій. Відповідні стандарти були розроблені національними організаціями з питань стандартизації таких країн світу як : ISO Бразилія (ABNT), Об'єднана Європа (CEN), Японія (JISC), Іспанія (AENOR) Франція (AFNOR) Великобританія (BSI) Португалія (IPQ) Німеччина (DIN) тощо .

Узагальненням найкращої практики, з одного боку, та хорошим фундаментом для подальшого удосконалення стандартів з менеджменту інновацій, з іншого, стала версія стандарту ISO 9004: 2009 "Менеджмент для сталого успіху організації - Підхід менеджменту якості", яка у всіх провідних країнах світу стала національним стандартом. Стандарт виходить з того, що зміни в середовищі або контексті організації можуть вимагати впровадження інновацій, щоб задовольнити потреби та очікування зацікавлених сторін (клієнтів, споживачів, партнерів). Зазначається, що для організації повинна ідентифікувати необхідність в інноваціях, встановити і підтримувати ефективний інноваційний процес і забезпечувати виділення необхідних ресурсів.

Стандарти з менеджменту інновацій є одним з різновидів стандартів на системи менеджменту, які все більше використовуються по всьому світу. Міжнародна організація зі стандартизації (ISO) визнала необхідність забезпечення ринку своєчасними і сумісними стандартами на системи менеджменту і підтвердила, що цьому могла б сприяти загальна методологія розробки таких стандартів. В результаті було прийнято Керівництво ISO 72 по обґрунтуванню і розробці стандартів на системи менеджменту в якості додаткового вказівки до директив ISO / IEC, яке послужило базисом для ряду міжнародних стандартів на системи менеджменту та менеджменту інновацій, зокрема.

В таблиці 2 наведені приклади національних та загальноєвропейських стандартів в сфері інноваційного менеджменту. Цифра біля номеру відповідає року розробки відповідного стандарту, що наочно демонструє систематичність зусиль, спрямованих на стандартизацію відповідних процесів та явищ.

Таблиця 2.

Приклади національних та загальноєвропейських стандартів в сфері інноваційного менеджменту [2,3].

Країна-розробник	Назва стандарту англійською мовою	Назва стандарту українською мовою
Британський інститут стандартів (BSI)	BS: 2008 Design management systems. Guide to managing innovation	Системи менеджменту проектування. Частина 1. Настанови щодо менеджменту інновацій
Французька асоціація по стандартизації (AFNOR)	FD X50-901: 1991 Project management and innovation. Memorandum for the use of the actors of an innovation project	Менеджмент проекту та інновація. Меморандум для використання учасниками інноваційного проекту
	FD X50-146: 2010 Innovation Management - Intellectual Property Management	Менеджмент інновацій. Управління інтелектуальною власністю.
	FD X50-052: 2011 Innovation management - Strategic Intelligence Management	Менеджмент інновацій. Управління стратегічним інтелектом організації
Іспанська асоціація по стандартизації і сертифікації (AENOR)	UNE: 2006 R & D & i Management. Terminology and definitions of R & D & i activities	Менеджмент в галузі досліджень, розробок та інновацій. Термінологія і визначення в I + P + i діяльності
	UNE: 2006 R & D & i management. Requirements for R & D & i projects	Менеджмент в галузі досліджень, розробок та інновацій. Вимоги до I + P + i проектів
	UNE: 2006 R & D & i management. R & D & i management system requirements	Менеджмент в галузі досліджень, розробок та інновацій. Вимоги до системи менеджменту I + P + i
	UNE: 2010 IN R & D & i management. Application guide for UNE: 2006	Менеджмент в галузі досліджень, розробок та інновацій. Керівництво по застосуванню стандарту UNE: 2006
Загальноєвропейський документ (має статус угоди, досягнутої в ході Міжнародного симпозіуму) (CEN Workshop Agreement, CWA) , організованого Європейським комітетом по стандартизації (CEN)	CWA 15899: 2008 «Standardization of an Innovation Capability Rating for SMEs»	Стандартизація в області рейтингу здатності до інновацій для малих і середніх підприємств
Об'єднана Європа (CEN)	CEN/TS 16555 « Innovation Management»	Інноваційний менеджмент в 7-ми частинах, які містять рекомендації щодо його окремих складових

Необхідно виокремити 2 принципово різних типа стандартів : стандарти-керівництва (пріоритет в розробці стандартів такого типу тут Британському інституту стандартів (BSI)) та стандарти для проведення аудиту та сертифікації (цей тип стандартів подібний ISO 9001, ISO 14001, OHSAS 1800, прикладами є стандарти Іспанії (UNE 166002:2006) та Португалії (NP 4457:2007).

При викладенні рекомендацій та вимог стандартів використовується методологія Демінга - Шухарта, відома як "PDCA" (Plan - Do - Check - Act): "Плануй - Роби – Оцінюй-Покращуй", що дозволяє інтегрувати їх з іншими стандартизованими системами менеджменту, зокрема ISO 9001, ISO 14001 тощо.

Серед останніх стандартів об'єднаної Європи з проблематики інноваційного менеджменту необхідно звернути увагу на стандарт CEN/TS 16555 «Innovation Management» (Інноваційний менеджмент), який розроблено протягом 2013-2016 р.[з англomовною версією можна ознайомити на сайті <https://infostore.saiglobal.com>, наприклад, частина 1 - [4]). З текстом всіх частин стандарту зручно ознайомитися на

офіційному сайті Федерального агентства по технічному регулюванню та метрології Російської Федерації [5], оскільки в цій країні даний стандарт прийнятий в якості національного.

Стандарт складається з 7 частин, які охоплюють найважливіші складові системи менеджменту інновацій на корпоративному рівні (в окремій бізнес-організації) :

- загальні положення щодо управління інноваціями (формування SIM-системи);
- управління системою стратегічного прогнозування для ухвалення рішень в області планування і впровадження інноваційних процесів (SIS- системи),
- впровадження та використання інноваційного мислення - ітеративний і інтерактивний підхід, який використовуючи творчі і логічні здібності людського мозку, взаємодію з безліччю учасників всередині і поза організації, дозволяє знаходити потенціальні можливості і вирішувати проблеми бізнес-організацій;
- управління інтелектуальною власністю;
- управління співпрацею - для налагодження ефективної взаємодії між фізичними особами, різними структурними підрозділами і сторонніми організаціями, що беруть участь в процесі інноваційної діяльності;
- менеджмент креативності - управління процесом створення і визначення нової ідеї (нових можливостей), що призводить до інновацій;
- оцінка інноваційного менеджменту - процедури, методи, параметри.

Можна цілком погодитися з думкою розробників стандарту щодо переваг, які надає його використання бізнес-організаціям: прискорення зростання, збільшення доходів і прибутку; нове мислення і нову якість діяльності організації; упереджувальне зростання вартості є результатом кращого розуміння майбутніх ринкових потреб та можливостей; допомога в ідентифікації та зниження ризиків; підвищення колективної креативності та інтелекту організації; збільшення вартості продукції в результаті співпраці з партнерами в процесі інноваційної діяльності; належна мотивація до створення інновацій.

Таким чином, стандарти є загальновизнаним інструментом активізації зусиль задля забезпечення інноваційного розвитку бізнес-організацій та підтримки інновацій в них на всіх стадіях життєвого циклу .

Розроблені як узагальнення та документування з метою розповсюдження найкращої практики провідних і найуспішніших компаній з усього світу, стандарти являють собою, за образним визначенням С. Хохлявіна :

- «планку» або цільовий стан, до якої прагнуть («підтягуються») усі інші бізнес-організації як до найкращої практики;
- певний консенсус, досягнутий в професійному середовищі серед менеджерів в даній області,
- такі собі «милиці» для підтримки, які є цінним і незамінним інструментом практичної допомоги,
- орієнтир для менеджерів по всьому світу, який покликаний встановити і запропонувати користувачам чіткі, ясні, зрозумілі і прозорі вимоги;
- рекомендації та процедури, які дозволяють кожному користувачеві на основі власного досвіду та з врахуванням особливостей своєї організації та її оточення спробувати вирішувати проблеми впровадження інновацій [3].

Чи впроваджені стандарти інноваційного менеджменту в Україні? Поки що ні, хоча законодавча база для розгортання цієї роботи наявна. Прийнятий в 2014 році Закон України «Про стандартизацію» [6] визначає, що стандартизацію як « діяльність, що полягає в установленні положень для загального та неодноразового використання щодо наявних чи потенційних завдань і спрямована на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері » (ст.1 п.21), та визначає, що об'єктом стандартизації можуть бути- правила, процедури, функції, методи, діяльність чи її результати, включаючи продукцію, персонал, системи управління (ст.5, п.2). Закон регламентує процедуру розробки та прийняття національних стандартів, учасників та ініціаторів

цього процесу, умови співробітництва з європейськими та міжнародними органами стандартизації ; основні засади, процедури розроблення, прийняття та застосування національних стандартів та кодексів усталеної практики, підготовку коментарів до них тощо.

Чи потрібні стандарти з інноваційного менеджменту Україні? Безумовно, да!

Як свідчить бізнес-практика України, менеджмент інновацій в вітчизняних бізнес-організаціях є вельми неефективним та нерезультативним; наявний інноваційний потенціал не використовується та навіть не усвідомлюється належною мірою. Бракує фахівців, які здатні належним чином вибудовувати систему інноваційного менеджменту на рівні окремих підприємства. Не набули поширення інструменти та методи роботи по формуванню інноваційної культури, стимулюванню інноваційності працівників.

Знайомство з найкращим закордонним досвідом, який має бути покладений в основу розробку національних стандартів з інноваційного менеджменту, було б дуже корисним для українських підприємців та керівників бізнес-організацій, спонукало б їх до запровадження відповідної системи менеджменту інновацій (SIM-системи) в своїх організаціях.

Усвідомлення важливості та доцільності запровадження стандартизації інноваційного менеджменту , обумовлює пріоритетні завдання науковців та освітян України :

1) ініціювати розробку національних стандартів з інноваційного менеджменту відповідно до ст. 11 Закону шляхом підготовки пропозицій щодо формування програми робіт з національної стандартизації ;

2) вживати заходи щодо гармонізації національних стандартів та кодексів усталеної практики з відповідними міжнародними, регіональними стандартами та кодексами усталеної практики – шляхом ініціювання перекладу на українську мову (для кращого сприйняття та поширення) стандартів, розроблених європейським органом стандартизації, зокрема стандарту CEN/TS 16555 «Innovation Management» («Інноваційний менеджмент»);

3) приймати участь у підготовці національних стандартів в сфері інноваційного менеджменту, підготовці коментарів-роз'яснень до них , зокрема збирати, обробляти та представляти в них кращий український досвід управління впровадженням інновацій;

4) сприяти заохоченню суб'єктів малого і середнього підприємництва до участі в розробленні національних стандартів, їх вивченні та використанні;

5) поширювати інформацію щодо змісту міжнародних та європейських стандартів з інноваційного менеджменту, передбачивши розгляд цих стандартів під час викладання відповідних учбових курсів (дисциплін). Зокрема, першочерговим завдання є оновлення програм та списків рекомендованої літератури з цих дисциплін.

Висновки. Стандарти з менеджменту інновацій є одним з різновидів стандартів на системи менеджменту та загальноновизнаним в світі інструментом активізації зусиль задля забезпечення інноваційного розвитку бізнес-організацій та підтримки інновацій на всіх стадіях життєвого циклу. Стандарти узагальнюють найкращу практику провідних і найуспішніших компаній світу щодо формування системи менеджменту інновацій на рівні бізнес-організацій, що дозволяє поширювати її. Таким чином, стандарти визначають якою має бути система менеджменту інновацій, визначають вимоги , надають рекомендації, пропонують для тиражування процедури та інструменти управління інноваційним процесом на усіх етапах життєвого циклу інновації. Науковців та освітянам України необхідно ініціювати та приймати участь в розробці національних стандартів з інноваційного менеджменту, сприяти поширенню інформації щодо міжнародних та європейських стандартів в цій царині.

Список використаних джерел:

- 1.Голінка І. В. Стандарти організації для інноваційного розвитку / І. В. Голінка // Управління проектами та розвиток виробництва. - 2015. - № 2. - С. 72-76. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uprv_2015_2_11.
- 2.Никоноров П. Стандартизация в области менеджмента инноваций // Стандарты и качество», 2016, № 11, с. 72—76.

- 3.Пойлов О., Хохлявин С. Приходят по-английски. Зарубежные стандарты менеджмента инноваций годятся и для России // <https://rg.ru/2011/05/17/standarti.html>
- 4.CEN/TS 16555-1:2013 "Innovation Management. Part 1: Innovation management system" Режим доступа: <https://infostore.saiglobal.com/preview/is/en/2013/s.r.cen-ts16555-1-2013.pdf?sku=1641670>
- 5.Офіційний сайт Фелерального агенства по техническому регулированию и метрологии Российской Федерации / http://allgosts.ru/01/120/gost_r_56261-2014
- 6.Закон України «Про стандартизацію» від 5 червня 2014 року № 1315-VII // Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1315-18>

УДК 334.722:364.46

Кривов'язюк І. В., к.е.н., професор

Гаранчевська І. А.

Луцький національний технічний університет

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА: СВІТОВИЙ ДОСВІД

В статті досліджено роль держави у розвитку соціального підприємництва як одного з факторів, що впливає на розвиток економіки країни та вирішення соціально-економічних проблем, котрі виникають у суспільстві. Уточнена сутність поняття «соціальне підприємництво». Узагальнено розуміння соціального підприємництва та визначено роль держави в концепціях його розвитку в передових країнах світу. Розкрито зарубіжний досвід запровадження соціального підприємництва, розглянуто механізми його дії за кордоном. Вивчено можливості адаптації світового досвіду регулювання соціального підприємництва до українських реалій.

Ключові слова: соціальне підприємництво, державне регулювання, ЄС, США, Південна Корея, законодавство, стратегія, програма розвитку.

Kryvovyazyuk I., Haranchevska I.

STATE REGULATION OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP: WORLD EXPERIENCE

The article examines the role of the state in the development of social entrepreneurship as one of the factors influencing development of the country's economy and solving socio-economic problems that arise in society. The essence of the concept of "social entrepreneurship" is clarified. The understanding of social entrepreneurship is generalised and the role of the state in the concepts of its development in the advanced countries of the world is defined. The foreign experience of introduction of social entrepreneurship is revealed, mechanisms of its activity abroad are considered. The possibility of adapting the world experience in regulating social entrepreneurship to ukrainian realities was studied.

Keywords: social entrepreneurship, state regulation, EU, USA, South Korea, legislation, strategy, development program.

Кривовязюк И. В., Гаранчевская И. А.

ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ СОЦИАЛЬНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА: МИРОВОЙ ОПЫТ

В статье исследована роль государства в развитии социального предпринимательства как одного из факторов, влияющих на развитие экономики страны и решения социально-экономических проблем, которые возникают в обществе. Уточнена сущность понятия «социальное предпринимательство». Обобщено понимание социального предпринимательства и определена роль государства в концепциях его развития в передовых странах мира. Раскрыт зарубежный опыт внедрения социального предпринимательства, рассмотрены механизмы его действия за рубежом. Изучены возможности адаптации мирового опыта регулирования социального предпринимательства к украинским реалиям.